

**“С ФОЛКЛОРА В СЪРЦЕТО“ - ИНОВАЦИОНЕН ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ОПИТ**

Яна Димитрова Бабрикова

**"WITH FOLKLORE IN THE HEART" – AN INNOVATIVE PEDAGOGICAL
EXPERIENCE**

Yana Dimitrova Babrikova

Abstract: The article presents an innovative pedagogical experience for the implementation of new elements in the organization and the content of the PE (Physical education) lesson in the primary stage of education. The Bulgarian folk dances used in PE aim to create a more accessible, more pleasant and influential environment for the realization of educational tasks for the physical, mental, moral, civic and aesthetic education of students. Bulgarian dance folklore reflects the rich in events and experiences life of the Bulgarian, and his soul, so it is very diverse in movements and rhythms that bring a lot of beauty, emotion and good mood. By getting to know and performing these dances, the students develop dance and musical perceptions, motor habits, and they form volitional qualities. Aesthetic feelings are nurtured, responsiveness to music and dance is formed, and an opportunity to solve educational tasks from moral and civic education is given. Students form their own value system and are educated in patriotism and a sense of belonging to their nationality.

Key words: innovation, innovative school, teacher-innovator, quality, efficiency, folklore, Bulgarian folk dances, patriotism

Въвеждането в образователния процес на актуални и иновативни елементи (инновации) е пътят, който води до повишаване качеството на българското образование. Възможно е да се разчупи традиционният модел на педагогическия процес, съществуващ в училище, и да се внедрят в него нови повишаващи ефективността, резултатността и продуктивността елементи по отношение на организацията и съдържанието на обучението, нови методи на преподаване, разработено по нов начин учебно съдържание, програми и учебни планове. Иновативното училище е в състояние да отговори на изискванията на съвременната образователна реалност и да съдейства за подобряване на качеството на образование в нашата страна. Целта на иновационния подход към образователния процес е развитието у ученика на способности да усвоява новия опит на основата на целенасочено формиране на творческо и критическо мислене. Такава е и целта на иновативното училище и неговите учители, които се стремят да направят пътя на познанието и възпитанието по-лек, привлекателен и ефективен. Учителят иноватор е погледнал в бъдещето и в него е открил

актуалната цел на своята педагогическа дейност. Той знае какви хора ще са необходими на бъдещото общество и прави всичко възможно да ги подготви за пълноценната им реализация в него, да формира личности: знаещи, можещи, целеустремени, творчески, себеутвърждаващи се и себеосъществяващи се.

В настоящата разработка предлагам иновационна практика, осъществена в обучението по *Физическо възпитание и спорт* (ФВС) в НУ „Димитър Благоев“, гр. Стара Загора, което от 2017/2018 г. е иновативно. В педагогическата дейност се използват иновационни практики с цел повишаване ефективността и качеството на учебния процес. Същността на иновацията е да повиши качеството на образователния процес, внедрявайки в него нововъведения в елементите на училищния живот. Тя цели да разчупи традиционната рамка – учителят преподава, ученикът учи. Учителят е знаещият и можещият, затова ще предаде на учениците си своите знания. Изглежда логично и ясно, ако се пренебрегне фактът, че знанията, уменията и качествата не могат да се предават, а трябва да се формират, усвояват и възпитават. На фиг. 1. са представени елементите на училищния живот, в които могат да се прилагат педагогически иновации:

Фиг. 1. Елементи на училищния живот

- **Иновативно учебно съдържание, учебни програми и учебни планове.** Обучението е адаптирано, всеобхватно, мотивиращо и съобразено със *Закона за предучилищно и училищно образование* и *Държавните образователни стандарти*. Въвеждат се високи стандарти за обучение в класната стая. Учениците са ангажирани с активна интелектуална и емоционална дейност и развиват умение за критично мислене.

- **Иновативни методи на преподаване и образователна среда.** Училището създава училищна култура, в която учениците се чувстват сигурни, подкрепяни от своите учители и съученици, за да се справят по-успешно с предизвикателствата на учебния процес.
- **Иновативно управление и организация на учебния процес.** Директорите задават модела и осигуряват професионалното израстване на учители и персонал, осигурявайки и развивайки учебно-възпитателна и социално-емоционална среда, която насърчава развитието на учителите; в която училищен персонал, родители, ученици и администратори се ценят един друг и допринасят за изграждане на атмосфера на уважение към личността.
- **Иновативна квалификация на учителите и учителско сътрудничество.** Учителите работят всеотдайно за успеха и подобряването на учебния процес в класните стаи на училището. Те имат възможност за професионално развитие в една среда на непрекъснато усъвършенстване, учене през целия живот и уважение към другия (МОН, 2017/2018, р. 4-5).

Законът за предучилищно и училищно образование определя за иновативни училищата, които правят нововъведения в организацията и/или съдържанието на обучението, в организацията на управлението, обучението и учебната среда, прилагат нови методи на преподаване и разработват учебното съдържание, учебните програми и планове по нов начин, с цел подобряване качеството на образование (Preschool and school education law, 2016).

В педагогическата дейност се решават образователни и възпитателни задачи. „Педагогическата дейност е вид социална дейност, която включва в себе си възпитателната, обучаващата и образователната дейност“ (Ivanov, 2012, р. 19). Също толкова важна като образователната функция е и възпитателната функция на педагогическата дейност. Затова е от значение да се внедряват нови и ефективни форми за възпитателна дейност в педагогическия процес.

Възпитанието е сложно обществено-историческо явление. То е преднамерена, целенасочена и ръководена дейност, която се отнася до децата, до подрастващите поколения и се осъществява от организирани образователни институции и под ръководството на професионални педагози. Възпитанието е целенасочен, системен, организиран, продължителен, противоречив педагогически процес на взаимодействие между субектите на възпитанието (възпитател и възпитаник), насочен към: усвояване на социален опит, формиране на съзнанието и самосъзнанието; светоглед, възгледи, социална позиция; формиране на ценностна система и формиране на поведение (Shivacheva, 2019). Резултат от възпитанието е формиране и развитие на личността на възпитаника. Възпитанието в начална училищна възраст е основен аспект на педагогическата дейност.

Основна организационна форма на обучение е и остава урокът. Но той има и възпитателни функции, които малко или много остават на заден план. Наред с

образователните задачи се планират и възпитателни, но те не се осъществяват в достатъчна степен. Така се губи възпитателното въздействие на урока и възпитателната функция на педагогическата дейност. Като се формулират и планират възпитателните задачи, е необходимо да се намери и отдели специфично, относително самостоятелно и чисто прагматично място като на равнопоставен структуроопределящ компонент на урока (Ivanov, 2012, p. 102). “Урокът в началното училище е основна форма за обучение, но и за възпитание, осъществяване на социални и корекционни взаимодействия, за емоционални преживявания и удовлетворяване на актуални потребности и интереси в и извън сферата на категорично определените образователни цели, с категорична насоченост към ценностно формиране и възможности за самореализация на личността“ (Ivanov, 2012, p.102). Авторът се позовава на идеята на Ш. Амонашвили - „Урокът е специфична форма на съпреживяване и духовно зареждане на ученика за осъществяване на собствената му „житейска“ мисия“ (by Ivanov, 2012, p.106).

Такъв урок – иновативен, емоционален, духовно зареждащ, ценностно формиращ, даващ възможности за съпреживяване и самореализация, е урокът по *Физическо възпитание и спорт* на учениците от първи клас в НУ „Д. Благоев“, гр. Ст. Загора. Във всеки урок, на точно определено място, се решават важни възпитателни задачи от различните страни на възпитанието – естетическо, нравствено, интелектуално. Паралелно с образователните задачи се работи и за формиране на социално значими качества у учениците в съответствие с поставената от изискванията на съвременното общество възпитателна цел – хармоничното развитие на личността, включващо „развитие на умствените, нравствените, физическите качества и способности, на естетическо отношение към света и подготовката за творчески изяви в определена сфера на трудовата дейност“ (Atanasov, 1994, p. 72), т.е. на цялостната личност.

В настоящата разработка е представен анализ на иновативни елементи на тема „С фолклора в сърцето“ по отношение на организацията и съдържанието на обучението по *Физическо възпитание и спорт*.

Педагогическата **идея** се концентрира върху следните постановки – интегрирането на изучаването на българските народни танци в обучението по *Физическо възпитание и спорт* обединява възможностите на различни средства (движение и спорт, танц, музика, текст) за възпитание и хармонично (многогранно) развитие на учениците чрез интензивното и емоционалното им включване. Тази идея се преоткрива и в думите на Г. Андреев: „Българските хора и ръченици са дял от нашето народно творчество, създавано в течение на векове. И както в чудно хубавите словесни форми, песните, носиите, шевиците и обичаите, така и в хората и ръчениците са изразени темпераментът, прекрасните качества и стремежите на нашия народ, любовта му към труда, свободата и красотата, мъдростта му, храбростта, находчивостта му и тънкото му чувство за хумор. Народните хора са се появили спонтанно. Те отразяват живота, създават

настроение и правят почивката или празника ни по-пълнен, по-радостен и както е бил богат на събития и преживявания животът на народа, така разнообразни по движения и ритъм са и възникналите народни хора. Казват, че танцовият фолклор на един народ е и мярка за неговия духовен живот. А българският танцов фолклор е много богат и разнообразен. Движенията се изпълняват повече с краката, но почти във всяко хоро стойката, движенията на ръцете и тялото и изразът на лицето изискват особено участие, което прави хорото различно от другите. Да се изпълняват такива движения е трудно. Те изискват пъргав ум, развит музикален усет, голяма сръчност и навици, които се изграждат по традиция от детските години. Българските хора са масови. При тяхното изпълнение се проявява колективният дух на българина – залавянето за ръце, пояс, рамене, обединено от мелодия, ритъм и подчинено на една идея“ (Andreev, 1975, p. 7-8).

Идеята за иновацията се основава на **мотивите** за промяна на средата за изучаване на българския фолклор, провокиране на емоционалната отзивчивост и двигателната активност и осъществяване на разтоварващ ефект от физическото натоварване на учениците.

Целта на иновацията е да се създаде по-достъпна, по-приятна, разтоварваща и мотивираща среда в организацията и учебното съдържание на урока по *Физическо възпитание и спорт* за изучаване на българския танцов фолклор, която да подпомага развиване на двигателната активност на учениците и да съдейства за решаване на задачи от интелектуалното, нравственото, гражданското, естетическото и здравното възпитание.

Конкретните **задачи** са насочени към: усвояване на система от упражнения и подготовка на учениците за изучаване на основните български хора и танци (право хоро, ръченица, буенек); формиране и развитие на музикален слух, чувство за ритъм и танцувалност; възпитаване на положително отношение към българския фолклор и събуждане на интерес и желание за изпълнение на български народни танци; формиране на ценностна система у учениците – възпитаване в родолюбие и чувство за принадлежност към своя народ.

Съдържанието на възпитателната и образователна дейност е многостранно. Неговите основни измерения са формиране и развитие на система от личностни компоненти:

- изучавайки народните хора, учениците влизат в досег с един дял от народното творчество, усвояват *познания* за него. Пренася се за бъдещите поколения голяма част от огромното фолклорно танцово богатство на нашия народ;

- танцово-музикалното възприятие и свързаните с него познавателни процеси са значими за *интелектуалното развитие* на учениците;

- голямо е въздействието на хората за *физическото възпитание* на учениците. То съдейства за развитие на *двигателни навици*, координация на движенията, ловкост, бързина, издръжливост, сила, находчивост и др.;

- чрез силата на танца се развиват и *волевите качества* – учениците се учат

на търпение, старание, дисциплина и самодисциплина и др.;

– хубавата музика, изяществото и точността на движенията развиват у тях *естетически чувства*;

– танцът развива *хореографска грамотност* и отключва емоционалната *отзивчивост към музиката и танца*, възпитава и поощрява положителни качества у малките ученици: чувство за ритъм и синхрон, двигателна култура, правилна стойка, пластичност и др.;

– и тъй като в народното танцово изкуство са съчетани с голямо майсторство музиката, поезията, хармонията на движенията и багрите, то става източник не само за естетическа наслада, но и за *естетическо възпитание* на изпълнителите и зрителите;

– формират *чувство на уважение* към народния гений, който е могъл да сътвори такива богати по ритъм, метрика и движения хора;

– изучаването на народните хора допринася за *нравственото и гражданско възпитание* - възпитаване в народностен дух, за укрепване на патриотичното чувство, за развиване на чувство за колективизъм; самочувствие; умения за работа в екип, толерантност и др.;

– събирайки мъдрост и красота от съкровищницата на народното творчество и българските народни танци, учениците изграждат своята личност: формират своя *ценностна система*; в тях се изгражда родолюбие и чувство за принадлежност към българския народ.

Реализацията на иновативния процес е насочена към внасяне на иновативни елементи по отношение на организацията и съдържанието на обучението в класно-урочната форма – учебен час по ФВС за първи клас. В уроците по ФВС в първи клас, българските народни танци подпомагат изграждането на творчески личности с по-богата двигателна култура, стимулират въображението у учениците, танцувалните и музикалните им възможности. В първите десет минути от началото на всеки учебен час на мястото на общоразвиващите упражнения се изучават елементи и стъпки от традиционни български хора и танци (право хоро, ръченица, буенек). По този начин се осъществява раздвижването и подготовката на учениците за основната част на урока. Всеки следващ час се включват игри, свързани с изучените вече стъпки, като по този начин учениците се стараят да запомнят и развиват наученото. Тези игри се провеждат в последните пет минути от основната или в заключителната част на урока. Овладяването на българските народни танци предлага голямо разнообразие от движения от най-различен характер, а това води до подобряване на координационните способности и общата двигателна култура на учениците. Тези способности се характеризират с лесна преносимост в други двигателни дейности, което благоприятства решаването на образователните задачи в различните спортни занимания. Чрез иновацията се решават и много възпитателни задачи от различните страни на възпитателния процес. Тя създава

условия за системно естетическо възпитание и отношение към културните явления от миналото – българският фолклор, възпитават се в любов, опазване и съхранение на българското фолклорно богатство. Запознавайки се с многообразието на българския танцов фолклор, учениците доразвиват двигателната култура и поставят началото на своята хореографска грамотност.

Предложената иновация е насочена към формиране на **ключова компетентност**: културна осъзнатост и творчество (културна осведоменост и изява) включена в Европейската референтна рамка. А съобразно Стратегия 2020 „Националните приоритети в образованието и науката“, това нововъведение кореспондира с подобряване на качеството на образованието.

При **реализацията** си иновацията предоставя възможност за разширяване обхвата на иновативния процес, като се прилага във всички класове от началния етап. Целта ѝ е успешно да продължи при същите ученици и в останалите учебни години (до четвърти клас) и да се развива съобразно учебния материал и темите, заложен в учебното съдържание. В първи клас се планира развиване на метроритмичния усет и ритмичната двигателна култура на учениците. Използваните ритмични упражнения и музикалните подвижни игри осъществяват интеграция между двигателната и музикалната дейност. Широко приложение в урока намират музикално-подвижните игри. Ритмичните движения и музикалните игри в първи клас са свързани с придвижване с определен ритъм и темп с вокален или музикален съпровод. Усвояват се основните положения и движения на тялото и ръцете и танцовите стъпки и движения на правото хоро, ръченицата, буенка с музикален съпровод. Във втори клас се акцентира върху упражнения с тактуване и музикален съпровод. Ритмичните упражнения могат да се изпълняват на място и в движение – обръщания на място и упражнения за различните части на тялото: ситно бягане на място, пляскане с ръце, подскоци на място и др. Ритмичните упражнения в движение целят да подготвят учениците за усвояване на по-сложните и многообразни музикални игри, хора и танци. Изучаваните хора, елементи и стъпки към тях са „Ганкино хоро“ и „Грите пъти“. В трети клас изучаваните хора са „Пайдушко хоро“ и „Дайчово хоро“. Учениците трябва да умеят да изпълняват цялостно изучаваните хора, без и с музикален съпровод. В четвърти клас учениците изпълняват ритмични движения, народни хора и танцови елементи с различен съпровод – вокален, тактуване, инструментален. Те се упражняват поединично, по двойки и групово. От ритмичните движения се разучава „дайчова“ танцова стъпка в различни комбинации („Дайчово хоро“ с разновидности).

Иновацията дава **възможност за мултиплициране** на училищния опит и добрите практики. Учителите, които осъществяват иновацията, са базови учители към Педагогически факултет на Тракийски университет, гр. Ст. Загора. Чрез провеждане на открити уроци пред студенти и учители, участия в квалификационни форми, споделяне на добри иновационни практики, сътрудничество с колеги от други градове се постига разпространение на

училищния опит, осъществяват се кръгли маси, дни на отворените врати, изнасят се открити уроци.

Резултатността на иновацията се търси и проявява в посока ученици, педагогически персонал и общественост. Очакваните резултати за учениците са подобряване на тяхната двигателна култура, музикалният слух, ритъма и танцуваната им грамотност, в изграждане на ценностна система, формиране на родолюбие и чувство за принадлежност към българския народ. Очаква се учителите да работят за разчупване на традиционната рамка на урока и включването в него на интересни за учениците дейности, които създават близка емоционална и подкрепяща среда. Очакванията са иновацията да предизвика положителна реакция и оценка сред родителите и цялата общественост и да се повиши интересът и доверието към образователната система.

Иновацията „С фолклора в сърцето“ завърши в края на годината с участие в концерт по случай 135-годишнината от основаването на училището. На сцената учениците показаха какво са научили в часовете по ФВС. Със своите изпълнения те допринесоха за формиране на естетически вкус към красотата на българския фолклор. Ако трябва да използвам само няколко думи, за да оценя иновацията, то те са движения, които носят красота, гордост и самочувствие. Гордост, че сме българи.

Засвири музика. Игрива и красива. На сцената се изсипаха багрите и красотата на българските шевици, лекотата и волността на бързите движения, хванатите за ръце танцьори, стъпвайки като един леко, красиво и волно заиграха... Изви се хорото и сърцата на всички подскочиха, забиха в ритъма на красивия български танц, краката сами заиграха, ръцете се повдигнаха и започнаха бурно да аплодират цялата тази красота от багри, музика и движение. Ръкопляскаха на малките танцьори с фолклора в сърцето. Защото така красиво може да играе само онзи, който е обикнал музиката, песента, движенията, обикнал е фолклора и сега с пълни шепи раздава тази красота и обич на онези, които го гледат и му се радват. Защото радостта и усмивките раждат радост и усмивки. Красотата ражда красота. Емоцията предизвиква емоция.

Музиката секна изведнъж, а ръцете на публиката продължиха да отмерват нейния ритъм. Малките танцьори сияеха. Поклониха се, помахаха щастливо усмихнати и, подскачайки в ритъма на аплаузите, изчезнаха от сцената. Днес са малки, но утре ще пораснат, ще се разделят и всеки ще тръгне по своя път в живота. Но в сърцата си всички ще имат по нещо общо, което ще ги съпътства цял живот – обичта към фолклора, която те събираха частица по частица в часовете по ФВС, където за пръв път се докоснаха до чистия извор на българския фолклор. Какво по-голямо доказателство за полезността на иновацията от усмивките, радостта и гордостта, че могат да танцуват, че могат да покажат колко красота има в българските хора и танци.

Ако в сърцата на децата ни има кътче, в което е скътан българският фолклор, това сърце, където и да се намира в огромния свят, ще тупти с обич,

любов, признателност и огромна гордост, че е българско. А ние, българските учители, ще сме изпълнили своя професионален дълг, своята учителска мисия – възпитали сме гражданин на света с българско, туптящо в ритъма на българския фолклор сърце.

ЛИТЕРАТУРА

- Андреев, Г. (1975). *Народни хора и детски музикални игри (за ученици)*. София: Медицина и физкултура.
- Атанасов, Ж. (1994). Хуманизмът, цялостността и хармонията на човека – цел на възпитанието. В: Л. Димитров (Съст.), *Теория на възпитанието* (pp. 66-77). София: АСКОНИ-ИЗДАТ.
- Борисова, М. (2012). От свободното движение с музика към фолклорния танц в двигателната дейност на 5-6 годишните деца. В: Сборник от ЮНПК на тема: *Класика и иновации в предучилищната педагогическа практика*, Асеновград, 24-30.
- Иванов, Г., Василева, Е. (2012). *Основи на началната училищна педагогика*. Стара Загора: ИК "Кота".
- Кръстева, А. (2016). *Иновации в училищното образование (теоретични и приложни аспекти)*. Пловдив: Астарта.
- Лалов, Б. (2012). Образованието на бъдещето. *Педагогика*, 84 (4), 595-607.
- Попкочев, Т. (2015). Иновациите в образованието: локално и (не)утешително. https://www.researchgate.net/publication/289529537_INOVACIITE_V_OBRAZO_VANIETO_LOKALNO_I_NEUTESITELNO.
- Радев, П. (2010). Иновациите в различните видове общински и държавни средни училища. *Образование и технологии*, бр.1, 1-12.
- Шивачева-Пинеда, И. (2019). Възпитанието между семейството и училището. *Годишник на Педагогическия факултет*, том 16, 10-21.

Нормативни документи

Закон за предучилищното и училищното образование, в сила от 01.08.2016 г., Обн. ДВ. бр. 79 от 13 октомври 2015 г., ..., изм. и доп. ДВ. бр.82 от 18 септември 2020 г.

Насоки за кандидатстване за включване в мрежата на иновативните училища на България за учебната 2017/2018 г. МОН.

Яна Димитрова Бабрикова
Педагогически факултет
Тракийски университет – Стара Загора
България
Докторант

Yana Dimitrova Babrikova
Faculty of Education
Trakia University – Stara Zagora
Bulgaria
PhD Student

e-mail: qna.d.b@abv.bg

Научен ръководител: доц. д-р Иванка Шивачева